

Arheološko područje Atmejdan

U XV st. kada grad Sarajevo nastaje u islamsko-orijentalnoj fizionomiji, na prostoru današnjeg parka Atmejdan nalazio se Sijaset-mejdan. To je bilo mjesto gdje su se izvršavale javne kazne. Vremenom je ovaj mejdan (*polje ili trg*) postao trgovište konjima i hipodrom, pa je po tome i dobio naziv Atmejdan koji se zadržao u današnjem nazivu parka.

Od XVI do XVIII st. na Atmejdanu nastalo je niz objekata vjersko-prosvjetnog karaktera koji su odigrali važnu ulogu u urbanističkom oblikovanju grada Sarajeva, ali i u kulturno-duhovnom oblikovanju Sarajlija!

Krajem XIX st, u vrijeme austrougarske okupacije izvršena je reurbanizacija Atmejdana s kojom je počelo rušenje svih prethodnih objekata. U duhu nove urbanizacije (*zapadno-evropske*) Atmejdan je preuređen u park ili trg (1905.), na kojem je sagrađen Muzički paviljon sa kafanom (1913.) po projektu Josipa Pospišila.

Paviljon je strušen prilikom njemačkog bombardovanja Sarajeva 1941. godine, a isti je obnovljen 2004. godine.

Danas je Atmejdan istovremeno park i arheološko područje, odnosno nacionalni spomenik BiH koji se sastoji od ostataka Bakr-babine džamije, Misrijine medrese, Kantamirijine kutubhane (*biblioteke*), mekteba i harema – mezaristana.

Kompleks Bakr-babina džamija

Bakr-babina džamija u izvorima se prvi put spominje 1565. godine. Ipak, za godinu njenog nastanka uzimamo 1544. godinu, a sagrađena je na zapadnom dijelu Atmejdana.

Vakif džamije je hadži Alija Bakr-baba. On je uz džamiju dao sagrađiti prostran harem, mekteb i nekoliko česmi. Vremenom je harem džamije postao mezaristan sa bašlucima različitih oblika i bogate epigrafike (*tariha – zapisa*).

Džamija je spadala u red ljepših sarajevskih džamija sa kamenom munarom, a enterijer džamije bio je bogato urađen u drvetu (*mimber, ćurs i musandara*).

Džamija je prvo veliko stradanje doživjela 1697. godine kada je gorjela u požaru kojeg je izazvao prodor vojske Eugena Savojskog, u Sarajevu poznatog kao *Princ palikuća!*

Ipak, džamija je relativno brzo obnovljena, da bi već u XVIII stoljeću doživjela svojevrsnu nadogradnju i preobražaj u pravi centar duhovne, znanstvene i kulturne naravi.

U kompleksu Bakr-babine džamije, nalaze se dograđeni objekti:

Medresa hadži Ismaila ef. Misrije

U blizini Bakr-babine džamije nalazila se jedna od najuglednijih sarajevskih javnih predavaonica – Dershana, koja je u velikom požaru 1697. godine u potpunosti izgorjela! Na njezinom mjestu, godine 1712. (*po nekima tek 1741-42.*) podignuta je medresa (*istočno od džamije*). Vakif medrese bio je hadži Ismail Misrija (*sin Huseina*). Ismail je živio i radio u Misiru (*Egiptu*) pa su, po nazivu te drevne zemlje, on i njegova medresa dobili naziv.

Po vakufnami, koju je sačinio vakif 1715. godine, ova medresa je imala osam soba za učenike i prostranu dershana (*salu za predavanje*), mada postoji i podatak da je medresa imala 10 soba – Bog najbolje zna!

Tokom vremena, Misrijina medresa imala je više vakifa koji su doprinicali opstanku i radu medrese, neki od njih su: Abdullah ef. Kantamirija (*koji je sagradio i kutubhanu uz medresu*) i hadži Mehmed Hilmi ef. Goro.

Prvi muderis (*profesor*) ove medrese bio je Mahmud ef., inače imam Čekrekčijine džamije.

Višestoljetnim radom u ovoj medresi nastalo je više djela različite literarne naravi, a posebno se ističu brojni prijepisi. Među najznamenitijim rukopisima je arapsko-turski riječnik od Osmana ef. Džumhura iz 1713. godine.

Misrijina medresa bila je jedna od glavnih u Sarajevu tokom XVIII i XIX stoljeća.

Medresa je prestala s radom 1945. godine, kada je i definitivno porušena!

Kutubhana Abdullaha ef. Kantamirije

Godine 1774. sagrađena je kutubhana (*javna biblioteka*) čiji vakif je bio Abdullah ef. Kantamirija. Kutubhana je bila smještena preko puta Misrijine medrese i Bakr-babine džamije, a bila je sagrađena od fino klesanog kamena.

Za vrijeme osmanske vladavine u BiH (1463-1878.) Sarajevo je imalo tri orijentalno-islamske kutubhane, a to su: Gazi Husrev-begova (1537.), Osman Šehidijina (1757.) i Abdullaha ef. Kantamirije.

Abdullah Kantamirija (*sin Ahmedov*) bio je ugledni sarajevski alim, vaiz i muderis u Misrijinoj medresi. Bavio se prepisivanjem knjiga što je doprinijelo bogaćenju njegove vlastite biblioteke, koju je kasnije uvakufio kao javnu kutubhanu. Kantamirija je umro 1774. godine, a sahranjen je u haremu Bakr-babine džamije. Tarih mu je spjevao glasoviti sarajevski pjesnik Mejlija na osmanskome jeziku.

Zgrada kutubhane porušena je 1897. godine, a knjige su prenesene u Osman Šahidijinu biblioteku, a potom u Gazi Husrev-begovu.

Česme uz Bakr-babinu džamiju

Veliki i bogati kompleks Bakr-babine džamije imao je nekoliko česmi. Posebno se isticala čifte-česma ili dupla česma koja se nalazila desno od ulaza u harem Bakr-babine džamije, a bila je uzidana u dvorišni zid. U haremu džamije bilo je šest česmi. Također i uz Misrijinu medresu bila je česma.

Sve navedene česme radile su do 1878. godine.

Bakr-babina džamija, zajedno sa mektebom porušena je 1895. godine. Od džamije su ostali samo temelji i ostaci nekadašnjeg bogatog mezaristana.

Naime, od dolaska austrougarske vlasti (*okupacijom 1878.*) pa sve do kraja Drugog svjetskog rata cijeli kompleks: Bakr-babina džamija, mekteb, mezaristan, česme, Misrijina medresa, Kantamirijina kutubhana bili su postepeno i nasilno uništavani do potpunog nestanka!

Obnova Bakr-babine džamije

Izgradnja današnje Bakr-babine džamije, na ideju i uz velika zalaganja Općine Stari Grad Sarajevo, počela je 30. oktobra, 2009. godine, a svečano je otvorena 27. juna, 2011. godine. Njenu gradnju finansirao je Husein Durman, ugledni privrednik iz turskog grada Bursa, dok je džamiju otvorio gradonačelnik Grada Bursa, Redžep Altepe. Džamiju je projektovao ugledni sarajevski arhitekta i projektant, vrhunski poznavalac historije Sarajeva, Mufid Garibija, koji

potpisuje i projekte arheološkog parka i turbeta hadži hafiza Halida ef. Hadžimulića. U unutrašnjosti Bakr-babine džamije postavljena je najduža levha u Evropi.

Levha, na kojoj su uklesani dijelovi Nur dove, duga je 45 metara i postavljena je cijelom dužinom Bakr-babine džamije. Levhu je na papiru izradio Hazim Numanagić, jedan od najpoznatijih bh. kaligrafa. Klesar umjetnik iz Jablanice prenio ju je na kamen. Levha se sastoji iz 45 kamenih ploča teških po 50 kilograma.

Turbe hadži hafiza Halida ef. Hadžimulića

U haremu Bakr-babine džamije u Atmejdanu 2013. godine izgrađeno je turbe hadži hafizu Halidu ef. Hadžimuliću koji je na Ahiret preselio 08. januara. 2011. godine. Hafiz efendija Hadžimulić znao je za značaj arheoloških ostataka na ovom lokalitetu, te je bio začetnik ideje o ponovnoj gradnji Bakr-babine džamije. Turbe je otvorenog tipa, dimenzija 4x4 metra, napravljeno u betonskoj žardinjeri visine do 90 cm. Nišani su postavljeni u žardinjeru, a obrada je od kamena hreše ili mermera bijele boje. Kucanje bejtova mesnevije po fasadi žardinjere radilo se kao reljef. Rasvjeta je indirektna sa direktnim dijelovima iz ćoškova. Gradnju turbeta finansirala je Općina Stari Grad Sarajevo.

Restauracija i konzervacija arheološkog lokaliteta Atmejdan

Prva faza konzervacije arheoloških iskopina u Atmejdanu rađena je 2012. godine, pod nadzorom Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo i Vlade FBiH koja je finansirala radove. Prethodili su joj arheološki radovi rađeni od strane JU "Muzej Sarajeva", Zemaljskog muzeja BiH i Društva arheologa 1894. Prva faza, koja je nazvana "Medresa" obuhvatila je konzervaciju iskopina ostataka medrese. Druga faza radova, otkrivanje harema sa kompletnim grobnim mjestima, te konzervacija i sanacija ostataka Bakr-babine džamije, rađena je 2014. godine. Urađen je i most koji se prostire iznad iskopina kako bi se posjetiocima omogućila bolja prezentacija arheološkog parka. Ove radove su finansirali prijateljski turski grad Bursa, Općina Stari Grad Sarajevo i Zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo.

Literatura:

- Ismet Kasumović, „Školstvo i obrazovanje u Bosanskom ejaletu za vrijeme osmanske uprave“, Islamski kulturni centar, Mostar, 1999.
- Mehmed Mujezinović, „Islamska epigrafika BiH“ – knjiga I, Sarajevo – Publishing, Sarajevo, 1998.
- Zejnil Fajić, „Biblioteka Abdulaha-efendije Kantamirije“, U: Anali GHB, XIII-XIV, Sarajevo, 1987.
- Kemura Šejh Sejfuđdin Fehmi bin Ali, „Sarajevske džamije i druge javne zgrade turske dobe“, Sarajevo, 1931.
- http://kons.gov.ba/main.php?id_struct=6&lang=1&action=view&id=2530